

СИСТЕМА ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ХОРЕОГРАФІЧНИХ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасна практична діяльність дитячих танцювальних самодіяльних творчих об'єднань, що переважно функціонують у системі позашкільної освіти, потребує розробки методичних аспектів формування творчої особистості молодшого школяра та розкриття її неповторного потенціалу.

Грунтуючись на теоретичних засадах проблеми формування творчих здібностей, аналізі практичного досвіду роботи хореографічних об'єднань, неузгодженості вимог до вихованців початкового рівня навчання із засадами позашкільної освіти, а також, результатах констатувального експерименту, та порівнюючи їх з потребами суспільства і потенційними можливостями хореографічного мистецтва, нами була розроблена система завдань творчого характеру для формування хореографічних творчих здібностей молодших школярів. Вона передбачає взаємообумовленість розвитку базових індивідуально-функціональних можливостей та формування творчих здібностей. Системою передбачено постійне вправляння щодо розвитку образного і логічного мислення, уяви та фантазії, інтерпретаційних та імпровізаційних умінь.

Хореографічні творчі здібності ми визначаємо як синтез властивостей та особливостей особистості, які формуються за умови наявності у неї спеціальних знань та умінь, високої умотивованості до перетворюючої діяльності у поєднанні з творчою уявою та прагненням до реалізації власних можливостей у танцювальній діяльності.

Для реалізації системи творчих завдань нами передбачено використання різних типів занять – тренувальних, музично-ритмічних, тренінгових, творчих, комбінованих. Впровадження методики формування хореографічних творчих здібностей у практику діяльності дитячих самодіяльних танцювальних об'єднань свідчить, що змістовними та ефективними є комбіновані заняття, що поєднують усі вище перелічені типи занять та забезпечують всебічний педагогічний вплив на дітей молодшого шкільного віку. Відповідно до складу танцювального творчого об'єднання позашкільного закладу, базового рівня індивідуально-технічних здібностей, напряму діяльності та завдань програмового забезпечення педагог-хореограф може варіювати пропорційність використання тих чи інших типів занять. Важливо при цьому дотримуватися засад педоцентризму та скеровувати діяльність на задоволення саме дитячих потреб, запитів та бажань.

Відповідно до конкретних завдань, заняття доречно проводити у формі занять-подорожей, занять-фантазій, занять-змагань, занять-концертів. Вони покликані збуджувати творчу уяву та фантазію, розвивати логічне та образне мислення, підвищувати активність та збагачувати пластично-образний і емоційний досвід молодших школярів.

Заняття з хореографічної творчої діяльності можна здійснювати як у колективній, груповій, так і індивідуальній формі. Відомо, що колективна (групова) форма навчальної діяльності створює сприятливі умови для стимулювання мотивації навіть пасивних, слабо мотивованих та сором'язливих дітей. Крім того, у дітей підсвідомо виникає установка на змагання, бажання бути не «гірше» за інших [3, с. 263]. Індивідуальні творчі завдання вводяться поступово, на добровільних засадах та при гнучкому педагогічному керівництві. Під час співпраці педагогу-хореографу необхідно дотримуватися позиції консультанта, помічника, залишаючи за собою функцію загального контролю. Також, надавати можливість вихованцям будувати творчий процес самостійно. Слід уникати авторитарно-дисциплінарних вказівок, що формують у вихованців комплекси, розвивають невпевненість, знижують зацікавленість та потяг до хореографічної діяльності. Підвищений тон на заняттях іноді є вирішальним чинником у прийнятті молодшим школярем рішення про відмову щодо подальшого відвідування танцювального творчого об'єднання.

Варто наголосити, що під час формування хореографічних творчих здібностей потрібно пам'ятати про психологічні та фізіологічні вікові особливості дітей молодшого шкільного віку. З метою зниження стомлюваності дітей, підтримки їхньої рухової активності та корекції емоційного стану необхідно використовувати прийоми переключення уваги та зміни діяльності. Насичену фізично-рухову та емоційну діяльність доцільно змінювати на інші види (слухання, перегляд, обговорення, перетворення, імпровізацію).

Стимулювання творчої активності має на меті викликати емоційний відгук у молодших школярів. Відповідно, музичний матеріал рекомендуємо добирати різноманітний за стилем та темпом з чітким ритмічним малюнком, доступним для сприйняття, що стимулює танцювальну експресію. Також використання реквізиту (стрічки, іграшки, квіти, шалики, музичні інструменти тощо) відповідно до теми та мети заняття будуть доцільними.

Основною структурною одиницею експериментальної методики є завдання творчого характеру «відкритого» типу (з безліччю правильних варіантів), що забезпечують варіативність можливих рішень [2; 5]. Вони повинні відповідати: віковим особливостям дітей молодшого шкільного віку; наявності внутрішнього протиріччя; коректності у формулюванні завдання; достатності умов для практичної їх реалізації. Під час систематизації завдань творчого характеру ми дотримувалися таких положень: поступове ускладнення мисленнєвих операцій; збільшення досвіду творчих проявів (від найпростіших наслідувальних та зображувальних рухів до інтерпретаційної та імпровізаційної діяльності); акцентуація на індивідуальну траєкторію творчого пластично-образного самовираження; використання потенціалу різних напрямів та стилів хореографічного мистецтва; включення елементів інтеграції мистецтв (театрального, образотворчого, музичного).

Творчі завдання угруповано нами на: 1) завдання-аналогії, 2) завдання на формування умінь інтерпретувати та імпровізувати з танцювальною

лексикою, 3) завдання на самосприйняття, 4) завдання на збагачення танцювальної експресивної лексики, 5) завдання частково-проблемного характеру, 6) завдання на формування емоційної культури, 7) завдання на оволодіння основами композиції танцю, 8) завдання на узагальнення досвіду самовираження.

Перша група завдань передбачає застосування їх на пропедевтичному етапі організації процесу хореографічної творчості. Мета – зацікавленість вихованців, стимулювання елементарних мисленневих процесів та виявлення первісних творчих дій, надання можливості відчувати виразність інтонаційно-пластичних рухів у процесі спроб власного хореографічного творчого процесу. Наприклад, завдання «Хода» – педагог пропонує дітям відтворити ходу людини, яка знаходиться на кораблі підчас шторму, тільки-но проснулася, якій жме взуття, похилого віку тощо.

Методика формування хореографічних творчих здібностей молодших школярів творчих об'єднань позашкільних закладів передбачає використання інтерпретації та імпровізації як основних елементів. Творчі завдання другої групи спрямовані на формування досвіду інтерпретаційної та імпровізаційної діяльності дітей молодшого шкільного віку. Вони мають на меті спонукати до розкриття індивідуальних здібностей дитини, активності мислення, готовності до перетворюючої діяльності. Приклад завдання: «Лід та полум'я» – дітям пропонується уявити, що їх заморозила тітонька Хуртовина, з приходом Весни вони почали танути, але не зразу. Спочатку відтанула рука і нею потрібно оригінально рухати (завдання ускладнюється з «таненням» кожної окремої частини тіла).

Процес інтерпретації багатофакторний та складно структурований, успішність опанування яким залежить від сформованості особистісних психологічних характеристик. Отже, вимагає довготривалого вправлення. О. Семак, досліджуючи процес інтерпретації хореографічного тексту, наголошує, що ефективність його залежить від особливостей спеціально-організованої діяльності (формувальних вправ). Успішність інтерпретації досягається за рахунок сформованості особистісних характеристик – відкритості, упевненості у собі, самокерування, самосприйняття і самоприхильності [4, с. 17]. Відомо, що успіхи у тій чи іншій діяльності та уявлення про себе у дітей молодшого шкільного віку взаємопов'язані. При самооцінці їм властива несамокритичність. Вони швидше помічають помилки та недоліки однолітків, ніж власні. Усвідомлення іншої людини дається порівняно легше, ніж себе. Рівень домагань молодших школярів залежить як від успіхів у навчальній діяльності, так і від становища у середовищі однолітків. Від формування адекватного емоційно-ціннісного ставлення дитини до себе, буде залежати ефективність подальшого педагогічного керування творчим процесом. Для правильного розуміння себе, досягнення джерел власного успіху вихованцям початкового рівня навчання хореографічних творчих об'єднань варто навчитися помічати та усвідомлювати власні помилки. Тому, попередній блок завдань обов'язково повинен супроводжуватися евристичною бесідою та вправленнями у

завданнях третьої групи, що покликані забезпечити упевненість у собі та самосприйнятті. Приклад завдання: «Дзеркало» – за домовленістю у парі обирається той, хто стоїть перед «люстерком» – він показує рухи під музику першим. Інший, як віддзеркалення, їх максимально точно їх повторює.

Слід наголосити на важливості забезпечення підґрунтя для перетворюючої діяльності – різноманітності досвіду рухової активності. Його обсяг не є гарантією успішної творчої діяльності, але він постачає «матеріал» для індивідуальної форми трактування. Тому, обсяг хореографічного матеріалу варто збагачувати через вивчення пластично-образної лексики різних стилів та напрямів танцювального мистецтва (четверта група). Їх варто поєднувати із завданнями частково-проблемного характеру (п'ята група). Наприклад: «Вуличні танці» – після ознайомлення із базовою пластично-образною лексикою будь-якого сучасного стилю танцю, вихованцям необхідно створити танцювальний етюд «Bed boy (girl)». Це спонукає вихованців до перетворюючої (творчої) діяльності, самостійного міркування (вміння виділяти головне, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки) та розкриття образів через інтонаційно-пластичну лексику. Роль педагога переходить у площину консультанта та помічника – виникає етап співтворчості (напівпродуктивний), за умови домінування ролі дитини.

Зовнішнє вираження хореографічного образу передається через виразні рухи, жести, пози та міміку. До завдань шостої групи з розвитку емоційної культури входять вправи мімічної виразності, вправи на елементарні природні дії та процеси, завдання з опанування уміннями пантомімічного діалогу та з уявним партнером. Приклад завдання: «Німе кіно» – ґрунтуючись на сюжеті відомої казки чи розповіді, потрібно відтворити діалоги головних героїв за допомогою пластично-образних рухів та мімічних реакцій.

Зважаючи на те, що створення танцю – процес складний і тривалий та пов'язаний із наявністю сюжетної лінії поведінки, порядку дій і вчинків героїв, ознайомлення вихованців початкового рівня навчання із ідейно-тематичною та структурною єдністю у хореографічному творі необхідна складова системи завдань. Варто зауважити, що зважаючи на вікові та психофізіологічні можливості дітям молодшого шкільного віку будуть зрозуміліші та доступніші для виконання сюжетні танці із простою композицією: зачин, розвиток подій, кульмінація та розв'язка. Втручання у творчий процес педагога-хореографа повинно бути мінімальним та опосередкованим. Тільки у складних ситуаціях, за допомогою стимулюючих запитань, він надає допомогу у вибудовуванні «ланцюжку» міркувань. Завдання, що передбачають оволодіння уміннями створювати міміко-композиції дібрані у сьомій групі. Приклад: «Одного разу» – вихованцям пропонується початок вигаданої розповіді: «Далеко-далеко за синіми морями, за темними лісами жив був король, і була у нього донька на ім'я Терпсихора. І ось, одного разу почула вона за дверима своєї кімнати дивні звуки, визирнула у відчинені двері, а там ...». Продовження історії вихованці

повинні скласти самостійно та відтворити у пластично-образній формі під музику. Реалізація його вимагає самостійності дій вихованців та спрямовані на творчу свободу у виборі образу, музичного супроводу, інтонаційно-пластичних та пантомімічних рухів, використання виражально-зображувальних засобів, актуалізацію загального творчого потенціалу вихованців початкового рівня навчання хореографічних творчих об'єднань.

Узагальнення досвіду самовираження (восьма група) проміжних результатів використання системи завдань щодо формування хореографічних творчих здібностей молодших школярів танцювальних творчих об'єднань позашкільних закладів ми пропонуємо проводити у формі занять-концертів. Завдання продуктивного характеру мають важливе значення для фіксування рівня розвитку логічного та образного мислення, уяви та фантазії дитини молодшого шкільного віку, сформованості її індивідуальних хореографічних творчих здібностей. Успішність їх виконання є підґрунтям для подальшого використання системи завдань. У них вихованці можуть максимально самовиразитися, продемонструвати отримані знання, уміння та навички творчого інтерпретування та танцювальний лексичний досвід імпровізації, пантомімічні здібності з акторської майстерності, проявити індивідуальні творчі риси. Наприклад: «Ось, який я» – за поданою схемою майбутнього етюд до 5 позицій (по черзі вивести руки у бік, вгору, донизу; підстрибнути, присісти тощо) за відведений час (2-3 хвилин) вихованці повинні відтворити її, оригінально наповнивши образно-пластичними рухами.

Варто зауважити, що наведені творчі завдання креативному педагогу-хореографу танцювального творчого об'єднання позашкільного навчально-виховного закладу можуть слугувати як кліше, зразок, який можна, відповідно до специфіки хореографічного творчого об'єднання, умов позашкільного навчально-виховного закладу, тематики заняття та відведеного часу, модифікувати їх та компіювати.

За результатами статистичної та аналітичної обробки даних експериментального дослідження підвищення ефективності використання системи завдань у процесі навчально-виховної діяльності молодших школярів, вихованців початкового рівня навчання дитячих танцювальних творчих об'єднань, відбувається за дотримання педагогічних умов (співтворчість хореографа та вихованця на усіх етапах творчого процесу; стимулювання інтерпретаційної та імпровізаційної активності; використання інноваційних форм та методів навчання; формування досвіду пошукової діяльності через оволодіння загальнопізнавальними уміннями та навичками; інтеграція з іншими видами мистецтва) та поетапності (від мотиваційно-перцептивного через компілятивно-перетворюючий до продуктивно-творчого) у їх реалізації [1].

У рамках методики формування хореографічних творчих здібностей окремої уваги заслуговує концерт-конкурс «Ми запалюємо зірки». Він може слугувати формою фіксування кінцевого результату опанування системою завдань та підставою для переведення вихованця до груп основного рівня навчання, у яких проходить подальший розвиток здібностей, розширення та

поглиблення знань, умінь та навичок дитини у виконавській і творчій діяльності. Концерт-конкурс проходить у II етапи: 1) екзерсис (проводиться у формі, що відповідає танцювальному напряму та стилю хореографічного творчого об'єднання); 2) творче завдання (виконання власної танцювальної композиції). Критеріями оцінювання є виразність та емоційність виконання, оригінальність сценічного твору, технічна майстерність, драматургія танцювальної композиції, загальна сценічна культура виконання. За результатами його проведення усі учасники отримують грамоти, винагороди чи заохочувальні призи у таких номінаціях: «Золота зірка» (високий рівень сформованості хореографічних творчих здібностей; «Зіркове відкриття», що відповідає середньому рівню сформованості хореографічних творчих здібностей; «Надія космосу», що відповідає низькому рівню сформованості хореографічних творчих здібностей.

Отже, змістоутворюючим мотивом до перетворюючої діяльності виступають завдання творчого характеру, які відповідають віковим та психологічним особливостям вихованців початкового рівня навчання. Вони вибудовані у систему, що забезпечує можливість кожному вихованцю рухатися відповідно до індивідуального темпу розвитку творчих здібностей, за умови гнучкого педагогічного співробітництва хореографа та молодшого школяра.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богута В.М. Етапи формування хореографічних творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку у творчих об'єднаннях позашкільних навчальних закладів / В. Богута // Серія «Педагогічні науки»: зб. наук. праць. – Вип. 58. – Полтава: ПДПУ, 2013. – С. 50 – 55.
2. Галиуллина Е. Н. Методическая подготовка будущих учителей начальных классов к обучению младших школьников "открытых" задач : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания» / Е. Н. Галиуллина ; Моск. пед. гос. ун-т. – М., 2006. – 23 с.
3. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2006. – 512 с.
4. Семак О.О. Особистісні кореляції успішності інтерпретації хореографічного тексту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук. : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / О. О. Семак; Ін-т психології імені Г. С. Костюка АПН України. – К., 2002. – 21 с.
5. Терехова Г. В. Творческие задания как средство развития креативных способностей школьников в учебном процессе : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Г. В. Терехова. – Челябинск, 2002 – 18 с.